

дує формувати, створювати, підтримувати. Іменно він окаже суб'єкту господарювання неocenimую услугу в якості додаткового інвестиційного ресурса.

Таким образом, імідж підприємства залежить від інвестиційної прозорості, то єсть інформаційної відкритості підприємства в області фінансів, управління, комерційних досягнень. Далішим напрямком в розвитку даної проблеми може бути створення системи підтримки прийняття рішень на основі аналізу інвестиційно привлекательного іміджу підприємства.

Література: 1. "Україна: поступ у ХХІ століття". Послання Президента України до Верховної Ради України у 2000 році // Урядовий кур'єр. — 2000. — №34. — С. 5-12. 2. Управление инвестиционной активностью / Под ред. Ю. П. Анискина. — М.: ИКФ Омега-Л, 2002. — 272 с. 3. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент. — К.: Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. — 448 с. 4. Пересада А. А. Управление инвестиционным процессом. — К.: Лібра, 2002. — 472 с. 5. Корольков В. Г. Основы публич рилейшнз. — М.: Рефлбук; К.: Ваклер, 2001. — 528 с. 6. Кублицкая Т., Тимошин А. Боязнь открытого пространства // Секрет фирмы. Тематические страницы журнала "Коммерсантъ деньги". — 2002. — №6(361). — С. 16-24. 7. Шмаров А., Полушин Ю. Нет в природе никакой репутации! // Эксперт. — 2002. — №7(314). — С. 67-70. 8. Лісничий В. В., Грищенко В. О., Іванов В. М. та ін. Сучасний виборчий PR. — Севеодонецьк: Вид. дім "ЕВРІКА", 2001. — 480 с. 9. Ястремська О. М. Методичний підхід до визначення інвестиційно привабливого іміджу підприємства // Економіка розвитку. — 2002. — №4(24). — С. 85-90. 10. Райхман Э. Н., Азгалдов Г. Г. Экспертные методы в оценке качества товаров. — М.: Экономика, 1974. — 152 с.

Стаття надійшла до редакції
20.05.2003 р.

УДК 638.14/17

**Косарева І. П.,
Майборода О. В.**

**МЕХАНІЗМ ОЦІНКИ
ФІНАНСОВОГО СТАНУ
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ**

The article deals with national and regional trends of market economy formation. Structural changes in qualitative indices of the industrial complex financial activity are

examined. The authors designed a system of interdependent indices of enterprise financial and economic state express diagnostics. This diagnostics enables to discover crisis signs in economic entity's activity and to organize the procedure of reorganization and restructuring. Unlike a lot of financial indices, this method of enterprise activity financial assessment enables to discover key problems in the economic entities' activity and to make immediate decisions about the necessity of undertaking reorganization basing on available primary information.

Розвиток економіки України досяг тієї межі, коли поряд із зростанням промислового виробництва, валового внутрішнього продукту (ВВП) важливою проблемою є якісні зміни у фінансовій діяльності господарських суб'єктів як основна умова стабільності та подальшого процесу відтворення.

Динаміка макроекономічних показників останніх років свідчить про позитивні зміни в економіці як України в цілому, так і більшості її регіонів. За підсумками 2002 року, загальний обсяг промислового виробництва в державі склав 171,2 млрд. грн., що на 7% більше, ніж у попередньому році, а ВВП зріс на 4,1% [1].

При цьому 2001 рік іноземними і вітчизняними аналітиками був визнаний найкращим за останнє десятиріччя ринкових перетворень в Україні, коли обсяги виробництва зросли на 14,1% (рис. 1), а валовий внутрішній продукт збільшився на 9,2% (рис. 2).

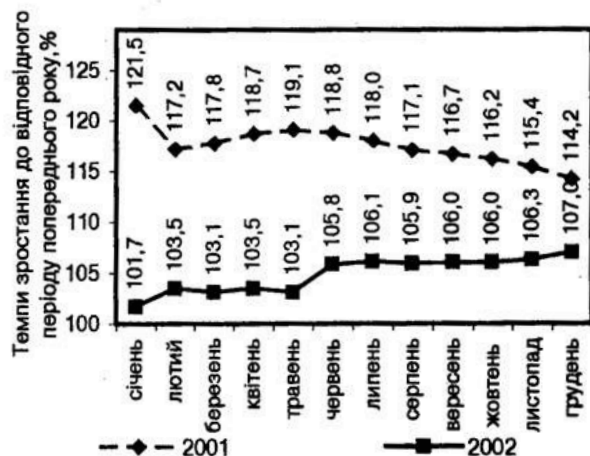

Рис. 1. Зміни обсягів виробництва помісячно у 2001 – 2002 рр.

Залежність між ВВП та обсягами промислового виробництва цілком очевидна: чим більше вироблено промислової продукції, тим більший розмір ВВП. За розрахунками Міжнародного центру прогнозних досліджень, зростання ВВП у 2003 та 2004 роках повинно скласти відповідно 103,5% та 104%

відносно попереднього року, або 226,8 млрд. грн. у 2003 році та 246,9 млрд. грн. у наступному 2004 році [2]. Ця динаміка може свідчити про закріплення позитивних зрушень в економіці України.

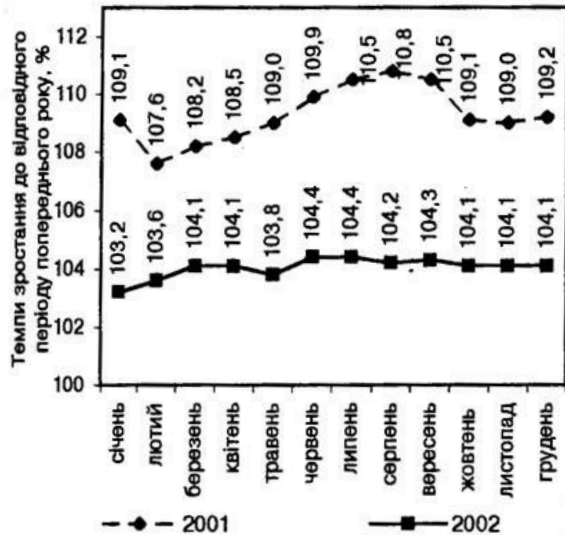

Рис. 2. Зміни реального ВВП помісячно у 2001 – 2002 рр.

При цьому дещо вповільнене зростання обсягів виробництва має умовний характер. Якщо 2000 рік прийняти за базовий (100%), то в 2002 році зростання обсягів виробництва по Харківському регіону сягає 23% від обсягу промислової продукції 2000 року, а в абсолютному вимірі це майже на 2,9 млрд. грн. більше. У 2003 році при збереженні темпів зростання попереднього року (105%), відповідно до Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2003 рік [3], обсяги виробництва можуть зрости вже на третину відносно 2000 року, а в абсолютному вимірі збільшення становитиме понад 3 млрд. грн. (рис. 3).

Незважаючи на стале зростання кількісних показників, оцінка фінансової діяльності промисловості свідчить про наявність у країні ознак кризового стану. До них можна віднести значний рівень збитковості підприємств. Так, кожне друге промислове підприємство в 2002 році було збитковим (за підсумками року, 52% від загальної кількості підприємств мали збитки) [1].

Незважаючи на те, що фінансовий результат по промисловості України в 2002 році був позитивним і становив 3,7 млрд. грн., цей показник міг би бути кращим, якби сума збитків виявилася меншою, але вона дорівнювала 9,85 млрд. грн. при загальній сумі прибутку в 13,6 млрд. грн. [1].

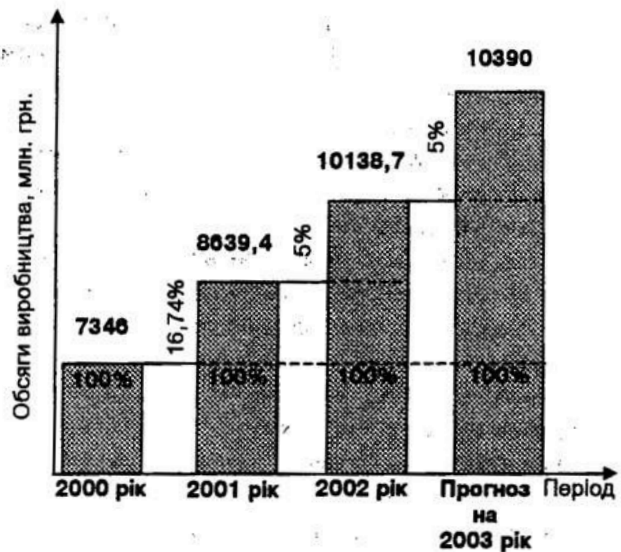

Рис. 3. Зростання обсягів виробництва у Харківському регіоні

Разом з тим цілі галузі виявилися збитковими, а це свідчить про наявність кризи прибутковості, що є однією з ознак банкрутства: легка промисловість мала 134,2 млн. збитків, виробництво деревини та виробів з деревини — 45,1 млн. грн. збитків, а збитки хімічної і нафтохімічної промисловості становили 199,9 млн. грн. [1].

Наступною і досить вагомою ознакою кризового стану є обсяги взаємонеplateжів, що оцінюються сумою дебіторської та кредиторської заборгованості. Незважаючи на те, що в цілому по Україні у всіх об'єктів господарювання за 2002 рік дисбаланс між кредиторською та дебіторською заборгованістю досить незначний (кредиторська заборгованість у 1,3 раза перевищує дебіторську), обсяги взаємонеplateжів становили 542,5 млрд. грн., що в 2,3 раза більше, ніж річний рівень ВВП.

Питома вага дебіторської та кредиторської заборгованості у взаємонеplateжах складає відповідно 44,2% (239,8 млрд. грн.) і 55,8% (302,7 млрд. грн.), а їх прострочені частки становлять дорівнюють: 37,9% для дебіторської і 38,3% для кредиторської заборгованості.

Вагомим соціальним аспектом складного фінансового становища економіки є наявність заборгованості з виплати заробітної плати. Так, доходи зведеного бюджету в 2002 році дорівнювали 60,8 млрд. грн., а загальна сума заборгованості з виплати заробітної плати — 2,3 млрд. грн. При цьому її частка в структурі кредиторської заборгованості не перевищує одного відсотка (0,76%) [1]. А питома вага заборгованості з виплати зарплати в дебіторській заборгованості, навіть у її непростроченій частці, складає теж незначну величину — лише 1,5%, що

може свідчити про наявність реальних умов в цілому по Україні для ліквідації заборгованості з виплати заробітної плати [1].

У Харківському регіоні спостерігаються подібні тенденції, які характеризують кризовий стан в економіці. Так, промисловість за підсумками року була збитковою — фінансовий результат від'ємний (-125,2 млн. грн.) [4]. Причиною цього була нерентабельна діяльність провідних галузей економіки: машинобудування, легкої промисловості, виробництва та розподілення електроенергії, газу та води. Як в цілому по промисловості, так і у збиткових галузях, незважаючи на досить значні суми прибутку, загальний показник отриманого збитку на промислових підприємствах виявився більшим. В області також практично кожне друге підприємство в минулому році мало збитки (48% збиткових підприємств), але ця частка мала тенденцію до збільшення порівняно з 2001 роком (41,5%) [4].

Обсяги взаємонеplateжів в області в 2002 році склали 9,5 млрд. грн., що практично дорівнює річному обсягу виробництва (10,1 млрд. грн.). Дисбаланс між кредиторською і дебіторською заборгованістю у промисловості (перша у 1,4 раза перевищує останню) свідчить про дещо гіршу ситуацію в ній, ніж по Україні в цілому.

Близько 46% дебіторської і 40% кредиторської заборгованості є простроченими. Такий стан є наслід-

ком неглатоспроможності більшості підприємств, що є також однією з ознак кризового стану і призводить до банкрутства кожного окремого підприємства.

Виникнення та розвиток кризових явищ значною мірою пов'язаний з недостатньою увагою керівників підприємств до аналітичної роботи, яка, по суті, є опосередкованим захистом підприємства від виникнення кризи платоспроможності. Тому головним завданням сучасної системи управління є розробка ефективної методології оцінки господарської діяльності, яка за відсутності детального аналізу може мати негативні тенденції.

Як свідчить дослідження теорії і практики антикризового управління [5], лише під впливом загрози неглатоспроможності або заяви кредитора про визнання підприємства-боржника неспроможним починається діагностика фінансово-економічного стану підприємства на предмет його поточної та майбутньої платоспроможності.

Для уникнення банкрутства підприємств необхідні відповідні запобіжні заходи щодо виявлення кризового стану та подолання його наслідків. З цією метою на підставі статистичних даних по промислових підприємствах авторами були розроблені методичні рекомендації щодо здійснення експрес-діагностики фінансового стану підприємств. Оцінка підприємства виконується за 15 розрахунковими показниками (таблиця).

Таблиця

Експрес-діагностики провідного машинобудівного підприємства

Показник	Оптимальне значення показника	Розрахункові дані за роками		
		2000	2001	2002
1	2	3	4	5
Критерій віднесення підприємства до категорії проблемних, тис. грн.:	> 0	-8041,0	-4501,0	-18475,0
Співвідношення кредиторської (КЗ) та дебіторської заборгованості (ДЗ): $D = KZ : DZ$	≤ 1	8,57	12,74	34,18
Середньомісячний рівень продуктивності праці, грн./люд.	по промисловості в цілому: 3600 у машинобудуванні: 1800	635,39	761,76	437,36
Обсяг прибутку (збитку), який припадає на 1 працівника, грн./люд.	> 0	-4896,2	-6840,7	-8336,97
Співвідношення обсягу реалізованої продукції та загального обсягу виробництва	1	0,80	0,90	0,66
Середньомісячна заробітна плата, грн.	Прожитковий мінімум — 365 грн.	142,00	201,00	242,00
Питома вага бартерних операцій, %	0% по промисловості в цілому: 7,8% у машинобудуванні: 12,7%	98,00	93,20	75,00
Заборгованість із виплати заробітної плати, яка припадає на 1 працівника, грн.	0	1577,33	2300	3820,12
Оборотність дебіторської заборгованості = = Обсяг реалізованої продукції × Тривалість періоду : Дебіторська заборгованість (дн.)	73 дні	88,69	48,68	65,67

Закінчення таблиці

1	2	3	4	5
Оборотність кредиторської заборгованості = = Обсяг реалізованої продукції × Тривалість періоду : Кредиторська заборгованість (дн.)	73 дні	760,49	620,13	2244,71
Питома вага заборгованості з виплати заробітної плати в загальних обсягах виробленої продукції, %	0%	20,69	25,2	72,79
Питома вага заборгованості за електроенергію в загальних обсягах виробленої продукції, %	0%	6,63	26,5	47,73
Питома вага продукції, яка залишається на складах підприємства, %	→min	12,86	21	120,03
Питома вага середньомісячної заробітної плати в продуктивності праці, %	25%	22,35	26,38	55,33
Відставання у виплаті заробітної плати, міс.	0	11,10	11,40	16,10

Від'ємне значення критерію проблемності (Кпр) є підставою для визнання підприємства проблемним.

На 40 провідних підприємствах машинобудування за методикою експрес-діагностики здійснено аналіз їх фінансово-економічного стану, який показав, що за підсумками 2000 року за розрахунковим критерієм (Кпр = Обсяг виробництва + Залишки готової продукції на складах + Дебіторська заборгованість – Кредиторська заборгованість) було виявлено 9 проблемних підприємств та 9, які знаходяться в прикордонній зоні, за підсумками 2002 року, за даним критерієм проблемних було вже 10, у прикордонній зоні – 8. Одне проблемне підприємство завдяки проведеній санації вибуло як з категорії проблемних, так і з прикордонної зони.

Експрес-діагностика дозволяє відстежувати зміни, які відбуваються з підприємствами, оцінювати їх економічне становище.

Головним у методиці є критерій проблемності. Основна мета розрахунку цього показника полягає в попередній оцінці можливості підприємства за власний рахунок покрити свої борги. Якщо розрахункове значення цього показника позитивне, то підприємство не належить до проблемних. Але наближення значення Кпр до "0" свідчить про негативні тенденції, які потребують уваги з боку керівників підприємства.

Згідно з першим критерієм — "критерієм віднесення підприємства до проблемних" — на прикладі одного із підприємств машинобудівного комплексу проведена оцінка співвідношення власних боргів та тих ресурсів, що можуть бути

покриті обіговими коштами підприємства. Якщо цей критерій має від'ємне значення, то підприємство належить до проблемних.

Аналіз інших показників (таблиця) дає попередні відповіді на запитання про те, що спричинило розвиток негативних тенденцій. Наприклад, якщо співвідношення обсягу реалізації продукції та обсягу виробництва має значення, менше від одиниці, та продовжує скорочуватися, а частка складу готової продукції в обсягах виробництва збільшується, то має місце криза втрати ринків збуту, падіння попиту на продукцію, що виробляється. У цьому випадку необхідно терміново провести оцінку складу готової продукції, слід проаналізувати структуру запасів: номенклатуру, ціни та строки її виготовлення. За підготовленою інформацією розробляються заходи щодо прискореної реалізації цих запасів.

Важливим у методиці є аналіз співвідношення середньомісячної зарплати і продуктивності праці. Як свідчить практика, якщо питома вага заробітної плати в продуктивності праці перевищує 25%, то фінансовий стан підприємства наближається до кризового, а на підприємствах, де цей показник набуває значення 30% – 40% і вище, є всі ознаки кризового стану: заборгованість із виплати заробітної плати, низький рівень як продуктивності праці, так і середньомісячної зарплати. Доцільно також проводити аналіз співвідношення темпів росту продуктивності праці та динаміки середньомісячної зарплати.

Показники цієї методики вказують на те, що спричинило кризовий стан підприємства, і дозволяють в оперативному режимі вирішувати деякі питання щодо негайного послаблення дії окремих

негативних чинників, що впливають на розвиток кризи на підприємстві.

Результатом наведеної експрес-діагностики є можливість для керівництва своєчасно оцінювати фінансове становище підприємства, сигналізувати про наявність негативних тенденцій для проведення подальшого аналізу та запобігання їх розвитку, а при позитивних змінах — оперативно реагувати на їх закріплення.

Література: 1. Повідомлення Державного комітету статистики України "Соціально-економічне становище України за 2002 рік" // Новини Держкомстату України. — 2003. — 20 січня. — С. 1. 2. Прогнози щодо зростання української економіки поступово погіршуються // Вісник Центру (Інформаційний бюлетень Міжнародного центру перспективних досліджень). — 2003. — 17 лютого. — №177. — С. 2. 3. Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2003 рік // Рішення Харківської обласної ради VII сесії XXIV скликання. — С. 91. 4. Про економічне та соціальне становище Харківської області за січень 2003 року // Бюлетень Харківського обласного управління статистики. — 2003. — 7 лютого. — С. 24. 5. Уткин Э. А. Антикризисное управление. — М.: ЭКМОС, 1997. — 432 с.

Стаття надійшла до редакції
25.03.2003 р.

УДК 657:658.115.33

**Плетникова Л. Н.,
Потапова Н. А.**

ПРОБЛЕМЫ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В СОВМЕСТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

The concepts of joint activity and of parties' investments in the process of this activity are examined in the article. The structure of civil law contract is offered. The authors touch on the problems of profits taxation and proprietary rights in joint activity. The recommendations given in the article can be used for solving the problems of business accounting connected with joint activity.

В последнее время за рубежом широко распространена практика создания стратегических альянсов. Это гибкие межфирменные союзы, которые создаются для совместного решения задач в той или иной области. По своей сути и экономическому содержанию понятию стратегического

альянса наиболее полно соответствует упоминаемый в законодательстве Украины договор о совместной деятельности.

Совместная деятельность может осуществляться на основании договора, согласно которому два лица или несколько лиц обязуются соединить свои вклады и совместно действовать без образования юридического лица для извлечения прибыли или достижения иной, не противоречащей закону цели [1].

Такой договор заключается между частными предпринимателями и (или) коммерческими организациями.

Вкладом сторон, заключивших договор, признается все то, что они вносят в общее дело: денежные средства, основные средства, производственные запасы, малоценные и быстроизнашивающиеся предметы, как в необоротных, так и в оборотных активах, товары, нематериальные активы, умения, навыки, деловая репутация и деловые связи. Передав имущество в качестве вклада в совместную деятельность, участник остается его собственником. Это важный момент и для бухгалтерского учета, и для целей налогообложения. Объединение участников договора, образуемое их вкладами, не является юридическим лицом, а представляет собой гражданско-правовой договор. Следовательно, такое объединение не является субъектом налогового права.

Договор должен быть составлен таким образом, чтобы по форме и содержанию он соответствовал избранному виду деятельности. Поэтому в договоре следует отразить:

1. Цель создания.
2. Вид деятельности.
3. Порядок объединения вкладов, их размеры (оценку) и доли участников (если этот вопрос договором не регулируется, то вклады сторон предполагаются равными по стоимости).
4. Обязанности и ответственность сторон.
5. Распределение прибыли.
6. Порядок ведения бухгалтерского учета.
7. Порядок покрытия расходов и убытков, связанных с совместной деятельностью.
8. Порядок выделения доли одной из сторон по требованию ее кредитора.
9. Порядок расторжения договора по требованию одной из сторон.
10. Условия прекращения договора.

Для налогообложения хозяйственные отношения между участниками совместной деятель-